

Мар'яна Сарахман,
аспірантка кафедри цивільного права і процесу
Тернопільського національного
економічного університету

ПУБЛІЧНА ОБІЦЯНКА ВИНАГОРОДИ БЕЗ ОГОЛОШЕННЯ КОНКУРСУ: ЗАКОНОДАВЧЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ

Розкрито тему регулювання правових відносин, що виникають у зв'язку із публічною обіцянкою винагороди без оголошення конкурсу, викладено проблемні питання, які виникають на практиці у зв'язку із застосуванням цього правового інституту (зокрема, питання відмежування публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу від оголошень, маркетингових акцій; питання точного формулювання обіцянки виплати винагороди та її форми тощо), окреслено окремі порівняльні аспекти законодавчого регулювання інституту публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу України та зарубіжних країн, за результатами чого запропоновано внести зміни до цивільного законодавства України.

Ключові слова: публічна обіцянка винагороди, без оголошення конкурсу, недоговірне зобов'язання, односторонній правочин, судова практика, проблемні питання.

Бібл.: 13.

Сарахман М.

Публичное обещание вознаграждения без объявления конкурса: законодательное урегулирование и вопросы практического применения

Освещены вопросы регулирования правовых отношений, возникающих в связи с публичным обещанием вознаграждения без объявления конкурса, изложены ряд проблемных вопросов, которые возникают на практике в связи с применением данного правового института (в частности, вопросы ограничения публичного обещания вознаграждения без объявления конкурса от объявлений, маркетинговых акций, вопрос точной формулировки обещания выплаты вознаграждения и его формы и т.п.), обозначены отдельные сравнительные аспекты законодательного регулирования института публичного обещания вознаграждения без объявления конкурса Украины и зарубежных стран, по результатам чего предложено внести ряд изменений в гражданское законодательство Украины.

Ключевые слова: публичное обещание вознаграждения, без объявления конкурса, договорные обязательства, односторонняя сделка, судебная практика, проблемные вопросы.

Sarakhman M.

Public promise of prize without announcement of the competition: legislative settlement and problems of practical application

I believe it is undeniable that the relationship with the public promise of reward without an announcement of the competition is quite common in practice. However, legislative regulation of the public promise of a remuneration without announcement of the competition appeared only with the adoption of the Civil Code of Ukraine on January 16, 2003. To date, issues related to the practical application of this legal institute remain problematic. Often, an announcement is made on the Internet and in print media about the payment of remuneration for a thing, the provision of certain information or the fulfillment of certain tasks. In view of the foregoing, the question arises as to whether the such an announcement entails legal consequences, whether in all cases they fall within the scope of the public promises of remuneration, whether the executor of the assignment can claim remuneration and, if so, in which size. In addition, there is still no scientific literature in the scientific literature, the subject of which is to compare the legislative regulation of the Institute of Public Promise of Remuneration with out an announcement of the competition of Ukraine and foreign countries.

In this scientific article the issues of regulation of legal relations arising in connection with a public promise of a reward without an announcement of competition are highlighted, a number of problematic questions that arise in practice in connection with the application of this legal institute (in particular, the question of delimitation of a public promise of a reward are outlined) without an announcement of competition from advertisements, marketing actions; questions of exact wording of the promise of payment and its form, etc.), some comparative aspects of legislative regulation of the institute are out

lined that public promise of reward ads with out competition in Ukraine an dabroad, the result sof which proposed to make some changes to the civil law of Ukraine.

Keywords: *public promise of compensation, without announcement of tender, non-contractual obligations, unilateral transaction, case law, problematic issues.*

Постановка проблеми. Вважаємо беззаперечним той факт, що відносини у зв'язку із публічною обіцянкою винагороди без оголошення конкурсу є доволі поширеними на практиці. Ще в радянський період О. С. Іоффе у своїх працях зазначав про наявність двох видів публічної обіцянки – за результатами конкурсу і без нього [1, с. 783]. Однак законодавче регулювання публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу виникло лише з прийняттям 16 січня 2003 р. Цивільного кодексу України (далі – ЦК України).

Хоча Цивільний кодекс УРСР 1963 р. містив главу під назвою «Зобов'язання, що виникають з публічного обіцяння винагороди», але регулював лише відносини, що виникають у зв'язку з конкурсом, що є різновидом публічної обіцянки винагороди [2].

Наприклад сьогодні проблемними все ще є питання, пов'язані із практичним застосуванням цього правового інституту. Нерідко в мережі Інтернет та друкованих виданнях поширюються оголошення про виплату винагороди за річ, надання певної інформації або ж виконання визначених завдань.

Однак особи, які їх розміщують, зазвичай не розуміють, що вчиняють односторонній правочин, який регулюється цивільним законодавством, водночас більшість оголошень не містять усіх вимог, передбачених цивільним законодавством. З огляду на вищевказане виникає питання, чи мають такі оголошення правові наслідки, чи у всіх випадках вони підпадають під регулювання положень про публічну обіцянку винагороди, чи може особа, яка виконала завдання, претендувати на винагороду, і якщо так, то в якому розмірі.

Окрім того, у науковій літературі все ще відсутні наукові дослідження, предметом яких є порівняння законодавчого регулювання інституту публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу України та зарубіжних країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані із публічною обіцянкою винагороди, вивчали такі науковці-цивілісти, як: О. С. Іоффе, Н. Ю. Голубева, М. П. Присяжнюк, В. М. Ігнатенко, Р. І. Ташьян, В. А. Носов, І. А. Грингольд, І. Б. Новицький, О. О. Отрадна, М. М. Великанова та ін. Однак у своїх наукових доробках вони акцентували увагу на питанні публічної обіцянки винагороди загалом, а не на конкретному її різновиді – публічній обіцянці винагороди без оголошення конкурсу. Крім того, у працях вказаних науковців належним чином не приділено уваги проблемним питанням в разі застосування цього правового інституту.

Мета дослідження полягає у вивченні правових відносин, що виникають у зв'язку із публічною обіцянкою винагороди без оголошення конкурсу, порівнянні законодавчого регулювання інституту публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу України із деякими зарубіжними країнами, розкритті окремих проблемних питань, які виникають на практиці у зв'язку із застосуванням вказаного правового інституту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання, пов'язані із публічною обіцянкою винагороди без оголошення конкурсу, регулюються параграфом 1 Глави 78 ЦК України.

Так, ч. 1 ст. 1144 ЦК України передбачено, що особа має право публічно пообіцяти винагороду (нагороду) за передання їй відповідного результату (передання інформації, знайдення речі, знайдення фізичної особи тощо) [3].

Слід зауважити, що публічна обіцянка винагороди є одностороннім правочином, оскільки є дією, що спрямована на виникнення, зміну чи припинення цивільних прав чи обов'язків, для здійснення якої необхідно лише вираження волі однієї сторони – особи, яка оголосила обіцянку винагороди.

На думку А. М. Єрделевського, для виникнення зобов'язання виплатити винагороди необхідна наявність двох юридичних фактів – публічного оголошення виплатити винагороду та здійснення іншою особою вказаної дії [4].

У ЦК України акцентується увага на тому, що обіцянка винагороди є публічною, якщо вона сповіщена у засобах масової інформації або іншим чином невизначеному колу осіб.

Однією з основних проблем що виникають на практиці, є питання про те, чи підпадають певні висловлювання, акції, оголошення під поняття «публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу». Для окреслення цього питання звернемося до судової практики.

Так, ухвалою апеляційного суду Чернігівської області від 22.03.2017 у справі № 750/9677/16-ц [5] апеляційну скаргу О. на рішення Деснянського районного суду м. Чернігова від 14 грудня 2016 року у спра-

ві за позовом О. до ТОВ Поштовий клуб «Центр» про стягнення коштів та моральної шкоди відхилено, а рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Із матеріалів судової справи вбачається, що ТОВ «Поштовий клуб «Центр» згідно з наказом № 1\А від 19.11.2014 в період з 04.12.2014 по 30.12.2015 проводило серед клієнтів ТОВ «Поштовий клуб «Фортуна», ТОВ «Поштовий клуб «Удача», ТОВ «Поштовий клуб «Шанс» у період з 04.12.2014 по 30.12.2015 **маркетингову акцію, що не є лотереєю, грою, конкурсом або публічною обіцянкою винагороди без оголошення конкурсу у розумінні Глави 78 ЦК України**; маркетингова акція є безкоштовною.

Як зазначала позивач О., вона замовляла й отримувала у ТОВ «Поштовий клуб «Удача» різноманітні товари та мала отримати від відповідача ТОВ «Поштовий клуб «Центр» грошовий приз – 295 000 грн, який згодом було збільшено до 314 000 грн, та окремо 20 000 грн, отримуючи від зазначених осіб каталоги, листівки, вкладиші, бланки тощо.

Як вбачається із сукупності документів, наданих суду позивачем О., надрукованих типографським методом, вони не містять печатки ТОВ «Поштовий клуб «Центр» із зазначенням ідентифікаційного коду юридичної особи, є рекламно-поліграфічною продукцією та не є фінансовим документом щодо отримання грошових коштів.

Зі змісту наданих позивачем документів вбачається, що позивач О. брала участь **саме у маркетинговій акції**, яка здійснювалась ТОВ «Поштовий клуб «Центр» згідно з наказом № 1\А від 19.11.2014.

Відповідно до п. 15 Офіційних правил маркетингової акції визначення в рекламних матеріалах «переможець», «головний переможець», «єдиний переможець», є одним із засобів проведення маркетингового дослідження і не є критерієм вибору між іншими клієнтами для вручення призів. Термін «переможець», «головний переможець», «єдиний переможець» означає, що організатор обрав цього клієнта серед інших для відправлення зазначених матеріалів, у разі отримання інформаційно-рекламних матеріалів йому надається можливість брати участь у маркетинговій акції та претендувати на призи, призи-подарунки, якщо виконувати певні умови цих правил.

Отже, отримання позивачем О. інформаційно-рекламних матеріалів із зазначенням у них її як «переможця», «головного переможця» за умовами акції свідчить лише про те, що їй надано можливість надалі брати участь у маркетинговій акції, а не про автоматичну виплату їй головного призу – 295 000 грн.

Відповідно до п. 14 Офіційних правил маркетингової акції визначення переможців акції – це процедура вибору власників призів спеціальною комісією в кінці строку проведення акції, не випадковим чином зі всіх клієнтів, що зробили і оплатили замовлення з каталогів відповідно до затверджених правил та умов акції.

У матеріалах справи міститься рішення комісії № 1 від 30.12.2015 р. про вибір переможців у маркетинговій акції (яка проводилась у період з 04.12.2014 р. по 30.12.2015 р., і участь в якій брала позивач О.), згідно з яким власником головного призу в розмірі 295 000 грн стала М.

Враховуючи вищевикладене, апеляційний суд вирішив, що суд першої інстанції дійшов обґрунтованого висновку про відсутність підстав для задоволення позовних вимог О. про стягнення грошових коштів та залишив його рішення без змін.

У ч. 3 ст. 1144 ЦКУ зазначено, що у сповіщенні публічної обіцянки винагороди мають бути вказані: завдання; строк; місце виконання; форма та розмір винагороди [3]. Конкретне формулювання у положеннях вищезазначеної статті «мають бути визначені» означає, що вказані умови є обов'язковими для виникнення публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу.

У науковій літературі сформувалася певна позиція щодо форми винагороди. Цивілісти зазначають, що винагорода повинна бути матеріально виражена, тобто мати вартісний характер. Обіцянка винагороди, яка не має майнового змісту (наприклад, надання почесного звання або нагорода грамотою), не передбачає зобов'язання з публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу [6, с. 17].

Однак іншими формами виплати винагороди можуть бути: передача особі прав на майно, виконання певних робіт, послуг тощо. Доволі поширена така форма винагороди, як передача певної частини відшуканого майна (наприклад коштів).

Проблемним на сьогодні все ще є питання точного формулювання обіцянки виплати винагороди.

Багатьом із нас надходили смс-повідомлення від мобільних операторів після зарахування грошових коштів на рахунок, приблизно такого змісту: «Надійшов платіж 150 грн. Приз 200 000 грн. Відправ «ТАК» на номер 1323».

У такому разі слід звернути увагу на те, що текст цього смс-повідомлення не містить обіцянки виплатити грошову винагороду при відправці «ТАК» на номер 1323 і є лише маркетинговим кроком у рамках проведення смс-вікторини.

Зазвичай для виконання завдання, за яке публічно обіцяно винагороду, встановлюється певний термін (строк). Однак ст. 1146 ЦК України регулює випадки, коли строк виконання завдання в оголошенні не буде визначений. Це пов'язано з тим, що можуть траплятися ситуації, коли з метою досягнення необхідного результату немає потреби для визначення конкретного строку (терміну) виконання завдання (наприклад, у разі пошуку зниклих родичів, тварин, речей, тощо). Саме у таких випадках виконання завдання вважається чинним протягом розумного часу або протягом часу, коли ще існує реальна можливість його виконання [7, с. 851].

Цікавим є питання щодо обов'язковості зазначення в оголошенні місця виконання завдання. Здається, що встановити місце виконання зобов'язання переважно неможливо (зокрема у ситуації, коли завдання полягає у тому, щоб знайти особу або річ). Однак у такому разі необхідно з'ясувати, що слід розуміти під місцем виконання завдання. Публічна обіцянка винагорода складається з двох односторонніх правочинів. Перший правочин полягає власне в самому публічному сповіщенні про обіцянку винагорода, другий – не обмежується тільки виконанням завдання (наприклад, знайдення речі, особи), а передбачає також передання результату особі, яка публічно пообіцяла винагороду. Тому під місцем виконання завдання слід розуміти місце вчинення другого обов'язкового одностороннього правочину, який необхідний для виникнення зобов'язання. Місце вчинення такого правочину є важливим та має бути зазначене в сповіщенні про винагороду. В іншому разі особа не знатиме, куди звернутися із досягнутим результатом. Без зазначення місця виконання завдання в певних випадках не можна буде визначити також особу, яка першою виконала завдання [8, с. 131].

Положення ЦК України наділяють особу, яка публічно обіцяла винагороду, правом змінити завдання та умови надання винагорода. Водночас особа, яка приступила до виконання завдання, має право вимагати відшкодування збитків, завданих їй у зв'язку із зміною завдання.

Якщо у зв'язку зі зміною умов надання винагорода виконання завдання втратило інтерес для особи, яка приступила до його виконання до зміни умов, ця особа має право на відшкодування здійснених нею витрат.

У разі виконання завдання і передання його результату особа, яка публічно обіцяла винагороду (нагороду), зобов'язана виплатити її. Якщо завдання стосується разової дії, винагорода виплачується особі, яка виконала завдання першою. Якщо таке завдання було виконано кількома особами одночасно, винагорода розподіляється між ними порівну.

Зобов'язання у зв'язку з публічною обіцянкою винагорода припиняється у разі закінчення строку для передання результату або ж передання результату особою, яка першою виконала завдання.

Розглянемо проведення короткої порівняльної характеристики правового регулювання інституту публічної обіцянки винагорода без оголошення конкурсу за законодавством України та із законодавством деяких зарубіжних країн.

Так, ст. 925 Цивільного кодексу Республіки Білорусь [9] регулює питання публічної обіцянки винагорода без оголошення конкурсу. Зокрема, із вказаної статті вбачається, що особа, оголосивши публічно про виплату грошової винагорода чи про видачу іншої винагорода тому, хто здійснить вказане в оголошенні діяння у вказаний в ньому строк, зобов'язана виплатити обіцяну винагороду будь-кому, хто здійснив відповідну дію, в тому числі відшукав втрачену річ чи повідомив особі, яка оголосила про нагороду, необхідні відомості.

У частині другій вищевказаної статті також є важливе положення, а саме: обов'язок виплатити нагороду виникає за умови, що обіцянка винагорода дає змогу визначити, хто саме її обіцяв. Особа, яка відгукнулася на обіцянку, має право вимагати письмового підтвердження обіцянки, оскільки ризикує тим, що не буде мати змоги аргументувати вимогу, якщо виявиться, що в дійсності оголошення про нагороду не було зроблено вказаною в ньому особою.

Аналогічні положення містяться у Цивільному кодексі Республіки Молдова (стаття 1959 Кодексу) [10] та Цивільному кодексі Російської Федерації (ст. 1055 вказаного Кодексу) [11].

Вважаю, що вказане положення є доцільним та цілком виправданим у зв'язку з тим, що особа, яка відгукнулася на обіцянку виплати винагорода, має право знати і бути впевненою у тому, що у разі виконання умов, певного завдання, матиме можливість звернутись з вимогою до певної особи.

Згідно з положеннями ст. 911 Цивільного кодексу Республіки Казахстан [12], публічна обіцянка винагороди обов'язково має містити умови, які передбачають суть завдання, критерії і порядок пред'явлення результатів, розмір і форму винагороди, а також порядок і строки оголошення результатів. Як вбачається з положень цієї статті, окрім умов, які повинна містити публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу відповідно до положень ЦК України, норми Цивільного кодексу Республіки Казахстан передбачають ще обов'язкове зазначення критеріїв і порядку пред'явлення результатів, а також порядок і строки оголошення результатів. Як вказувалося раніше, згідно з ЦК України зазначення строку виконання завдання не є обов'язковим.

Цивільний кодекс Грузії (ст. 756) [13] передбачає можливість відміни (не зміни умов чи припинення зобов'язання, а саме відміни) публічної обіцянки винагороди. Водночас відміна буде дійсною тільки якщо про неї буде сповіщено у такий самий спосіб, як і про обіцянку винагороди чи шляхом спеціального повідомлення. Також зазначено, що публічна обіцянка винагороди може містити вказівку про відмову від її відміни; у разі сумніву можна вважати, що обіцянка відмінена, якщо обіцянка не була виконана до певного зазначеного часу.

Висновки. За результатами дослідження вважаємо за необхідне на законодавчому рівні встановити чітке розмежування публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу і різноманітних обіцянок винагороди, що оголошуються у межах розіграшів, лотерей, стимулюючих ігор, маркетингових акцій тощо, оскільки у судовій практиці саме цей аспект є суперечливим. Нерідко фізичні особи беруть участь у подібних «акціях» та, не отримавши обіцяного, звертаються до суду за захистом своїх, на їхню думку, порушених прав.

Окрім того, пропонуємо доповнити ч. 1 ст. 1148 ЦКУ пунктом 1.1 такого змісту: «Обов'язок виплатити нагороду виникає за умови, що обіцянка винагороди дає змогу визначити, хто саме її обіцяв. Особа, яка відгукнулась на обіцянку, має право вимагати письмове підтвердження обіцянки, оскільки ризикує тим, що не буде мати аргументів для цієї вимоги, якщо виявиться, що насправді оголошення про нагороду не було реалізоване вказаною в ньому особою».

На нашу думку, вказане положення дасть змогу особам, які відгукуються на публічну обіцянку виплати винагороди, бути впевненим у тому, що у разі виконання умов або певних завдань вони матимуть можливість звернутись з вимогою до певної особи.

Список використаних джерел

1. Иоффе О. С. Обязательственное право. Москва : Юрид. лит., 1975. 880 с.
2. Цивільний кодекс Української РСР від 18.07.1963. № 1540-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-06> (дата звернення 15.11.2019).
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20060220/stru> (дата звернення 15.11.2019).
4. Єрделевский А. М. Публичный конкурс. *Законность*. 2000. № 8. URL : <https://www.lawmix.ru./com/6767> (дата звернення 19.11.2019).
5. Ухвала апеляційного суду Чернігівської області від 22.03.2017 у справі №750/9677/16-ц. URL : <https://http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65535158> (дата звернення 15.11.2019).
6. Отраднова О. О. Недоговірні зобов'язання в цивільному праві України : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2009. 240 с.
7. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / Бек Ю. Б., Богдан Й. І., Григоровська Л. В. та ін.; за ред. В. М. Коссака. Київ : Істина, 2004. 975 с.
8. Ткач І. В. Участь держави у зобов'язаннях з публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія. Право*. 2012. Вип. 19 Т. 2. С. 130–133.
9. Цивільний кодекс Республіки Білорусь від 07.12.1998 № 218-3. URL : <https://xn---7sbakgchdukjdc8auvwj.xn--90ais/statya-925> (дата звернення 15.11.2019).
10. Цивільний кодекс Республіки Молдова від 06.06.2002 № 1107. URL : <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ru/md/md149ru.pdf> (дата звернення 15.11.2019).
11. Цивільний кодекс Російської Федерації від 30.11.1994 № 51-ФЗ. URL : http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_5142 (дата звернення 17.11.2019).
12. Цивільний кодекс Республіки Казахстан від 27.12.1994 № 269-XII. URL : https://online.zakon.kz/document/?doc_id=1006061 (дата звернення 18.11.2019).
13. Цивільний кодекс Грузії від 26.06.1997 № 786. URL : <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/31702/75/ru/pdf> (дата звернення 18.11.2019).

References

1. Yoffe, S. (1975). *Obyazatelnoe pravo* [Obligatory law]. Moskva: Yurid. Lit. [in Russian].
2. *Cuivilnyi kodeks Ukrainiskoyi RSR* [Civil Code of the Ukrainian SSR] vid 18.07.1963. № 1540-VI. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-06> [in Ukrainian].
3. *Cuivilnyi kodeks Ukrainy* [The Civil Code of Ukraine] vid 16.01.2003. № 435-IV. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20060220/stru> [in Ukrainian].
4. Erdelevskiy, A. M. (2000). Pyblichnyi konkurs [Public competition]. *Zakonnost*, 8. Retrieved from <https://www.lawmix.ru/com/6767> [in Ukrainian].
5. *Ukhvala apelyacyinogo sydy Chernigivskoi oblasti* [Decision of the Court of Appeal of Chernihiv Oblast] vid 22.03.2017 u spravi №750/9677/16-ц. Retrieved from <https://http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65535158> [in Ukrainian].
6. Otradnova, O.O. (2009). *Nedohovirni zobovann v cuivilnomy pravi Ukrainu* [Non-contractual obligations in civil law of Ukraine]. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
7. *Naykovo-practuchnyi komentar Cuivilnoho kodeksy Ukrainu* [Scientific-practical commentary of the Civil Code of Ukraine] (2004). Bek, Y. B., Bogdan, I. I., Grugorovska, L. V., za red. Kossaca, V. Kyiv: Istuna in Ukrainian].
8. Tkach, I. V. Uchast dershjavu u zoboviazanniah z publichnoi obicijanku vunahorodu bez ogolochennia konkursy [State participation in public promises of reward without announcement of competition]. *Naykovyi visnuk Uzgorodskoho natsionalnoho universitetu. Seriya Pravo – Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series Law*, 19 (2), 130-133 [in Ukrainian].
9. *Cuivilnyi kodeks Respybliku Bilorus* [Civil Code of the Republic of Belarus] vid 07.12.1998 № 218-3. Retrieved from <https://xn----7sbakgchdukjdc8auvwj.xn--90ais/statya-925> [in Ukrainian].
10. *Cuivilnyi kodeks Respybliku Moldova* [Civil Code of the Republic of Moldova] vid 06.06.2002 №1107. Retrieved from <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ru/md/md149ru.pdf> [in Ukrainian].
11. *Cuivilnyi kodeks Rosiyskoi Phederacii* [Civil Code of the Russian Federation] vid 30.11.1994 №51-Ф3. Retrieved from https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_5142/[in Ukrainian].
12. *Cuivilnyi kodeks Respybliku Kazakhstan* [Civil Code of the Republic of Kazakhstan] vid 27.12.1994 № 269-XII. Retrieved from https://online.zakon.kz/document/?doc_id=1006061[in Ukrainian].
13. *Cuivilnyi kodeks Gryzii* [Georgia Civil Code] vid 26.06.1997 № 786. Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/31702/75/ru/pdf> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 08.12.2019.